



## ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ

Факультет	Дизайн середовища	Рівень вищої освіти	1-й освітній
Кафедра	Візуальні практики, секція ІГД	Рік навчання	4-й
Галузь знань	02 Культура і мистецтво	Вид дисципліни	Нормативна, з циклу професійної підготовки
Спеціальність	191 – «Архітектура та містобудування»	Семестри	Осіnnній-7

**ОСНОВИ ОХОРОНИ ПРАЦІ**

Семестр (весняний, 4-й семестр 2-го року бакалавріату)

<b>Викладач</b>	Бондарчук Іван Геннадійович, доцент, кандидат технічних наук
<b>E-mail</b>	<a href="mailto:best_ivan@i.ua">best_ivan@i.ua</a>
<b>Заняття</b>	За розкладом, ауд. 305 (3 корпус)
<b>Консультації</b>	<b>Понеділок 16.30–17.30</b>
<b>Адреса</b>	к. 304, поверх 3, корпус 3, вул. Мистецтв 11, м.Харків, 61002

**КОМУНІКАЦІЯ З ВИКЛАДАЧЕМ**

Поза заняттями офіційним каналом комунікації з викладачем є електронні листи і тільки у робочі дні. Умови листування: 1) в темі листа обов'язково має бути зазначена назва дисципліни (скорочено — ООП); 2) в полі тексту листа позначити, хто звертається — анонімні листи розглядатися не будуть; 3) файли підписувати таким чином: прізвище\_завдання. Розширення: текст — doc, docx, ілюстрації — jpeg, pdf. Консультації з викладачем в стінах академії відбуваються у визначені дні та години.

В умовах Covid-карантину передбачено проведення On-line консультацій і групових відео-конференцій на платформі Skaure. Питання і повідомлення у групі Telegram. В окремих випадках (за умови домовленості з викладачем) можливе спілкування через Viber.

**НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ**

Навчальною базою дисципліни «Основи охорони праці» є матеріали теоретичного та методичного характеру, складені та систематизовані за авторською методикою укладача силабуса, доцента Бондарчука І.Г.

Навчання здійснюється на основі поєднання традиційного методу навчання (проблемні лекції у формі презентацій, самостійна робота) і інтерактивного методу у вигляді міні-лекції і інтерактивного обговорювання яке базуються на активній взаємодії учасників навчального процесу, при цьому основна вага надається взаємодії студентів між собою. Такий підхід дозволяє активізувати навчальний процес, зробити його більш цікавим, надає можливість широкого обміну досвідом та менш втомлює учасників. Для досягнення мети дисципліни використовуються системний підхід – коли окремі поняття і явища подаються у контексті цілісного комплексу взаємопов'язаних елементів.

Дисципліна викладається українською мовою. Застосування інших мов (російської, англійської, німецької) передбачено у випадку тлумачення першоджерел певних положень, дефініцій, спеціальних термінів, а також при індивідуальному спілкуванні з іноземними студентами.

## НЕОБХІДНЕ ОБЛАДНАННЯ

Характер дисципліни передбачає застосування обладнання двох типів: *аудиторного* (меблі, штучне освітлення, демонстраційні дошки, проекційне обладнання, екран) та *власного* (ноутбуки, електронні графічні планшети, що належать студентам). Для виконання навчальних завдань, студенти мають користуватися комп'ютерними програмами. Головною програмою, необхідною для написання тексту самостійної аналітичної роботи, є Microsoft Word, для підготовки презентацій Microsoft PowerPoint. Вибір програм здійснюється студентом самостійно, з урахуванням технічних можливостей ПК, рівня опанування програми.

## МЕТА Й ЗАДАЧІ ДИСЦИПЛІНИ

**Мета вивчення дисципліни** полягає у набутті студентом знань, умінь, здатностей (компетенцій) для здійснення ефективної професійної діяльності шляхом забезпечення оптимального управління охороною праці на підприємствах (об'єктах господарської, економічної та науково-освітньої діяльності), формування у студентів відповідальності за особисту та колективну безпеку з урахуванням ризику виникнення техногенних аварій і природних небезпек, які можуть спричинити надзвичайні ситуації та привести до несприятливих наслідків на підприємствах (об'єктах господарської, економічної та науково-освітньої діяльності), і усвідомлення необхідності обов'язкового виконання в повному обсязі всіх заходів гарантування безпеки праці на робочих місцях.

**Завдання вивчення дисципліни** полягає у набутті студентами знань, умінь і здатностей (компетенцій) ефективно вирішувати завдання професійної діяльності з обов'язковим урахуванням вимог охорони праці та гарантування збереження життя, здоров'я та працездатності працівників у різних сферах професійної діяльності з обов'язковим урахуванням галузевих вимог в небезпечних та надзвичайних ситуаціях і формування мотивації щодо посилення особистої відповідальності за забезпечення гарантованого рівня безпеки функціонування об'єктів галузі, матеріальних та культурних цінностей в межах науково-обґрунтованих критеріїв прийняттого ризику.

**Компетентності бакалавра**, що забезпечує дисципліна "Основи охорони праці" (Згідно Стандарту вищої освіти. Перший (бакалаврський рівень) вищої освіти. Ступінь «бакалавр». Галузь знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальність: 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація». Затверджено та введено в дію Наказом Міністерства освіти і науки України від 24.05. 2019 р. № 725.)

## КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ, ЯКІ МАЮТЬ БУТИ СФОРМОВАНІ В РЕЗУЛЬТАТІ ОСВОЄННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Загальні компетентності (ЗК):	Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми, приймати обґрунтовані рішення через пошук, обробку та аналіз інформації з різних джерел (здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу). Здатність працювати автономно, безпечно і відповідально при розробці та управлінні проектами.
Фахові компетентності (загально-професійні)	Здатність накопичувати і використовувати інформацію законодавчих документів,

	<p>державних будівельних норм і правил у сфері архітектури, містобудування, дизайну, ландшафтного проектування та проведення реконструкційних і реставраційних робіт.</p> <p>Здатність до аналізу, розробки і обґрунтування архітектурно-містобудівних рішень з урахуванням санітарно-гігієнічних, інженерно-технічних і енергозберігаючих, техніко-економічних, безпекових вимог і розрахунків.</p>
--	--

## **ОПИС І СТРУКТУРА ДИСЦИПЛІНИ**

Дисципліна вивчається протягом одного семестру 4-го курсу (3 кредити ECTS, 90 навчальних годин, з них: аудиторні лекційні (30 годин), самостійна робота (60 години). Структура дисципліни складається з 1-го змістовного модуля та 5 тем.

Програмна задача кожного модулю полягає у наданні викладачем та опануванні студентами теоретичних і практичних знань щодо принципу роботи, підбору і розрахунку інженерних систем і окремого обладнання.

Рубіжна перевірка рівня і якості отриманих знань здійснюється у процесі практичних занять та за результатами виконання індивідуальних завдань, підсумкова – під час екзамену.

### **Модуль 2. Основи охорони праці**

#### **Тема 1. Загальні питання охорони праці**

Введення. Поняття і предмет Основи охорони праці.

#### **Тема 2. Правові та організаційні основи охорони праці**

- 2.1. Законодавча і нормативна база України з охорони праці
- 2.2. Державне управління охороною праці і організація охорони праці на виробництві.
- 2.3. Навчання з питань охорони праці.
- 2.4. Державний нагляд і громадський контроль за охороною праці.
- 2.5. Розслідування і учет нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві.
- 2.6. Аналіз, прогнозування, профілактика травматизма і професійної захворюваності на виробництві.

#### **Тема 3. Основи фізіології та гігієни праці**

- 3.1. Загальні положення.
- 3.2. Повітря робочої зони.
- 3.3. Освітлення виробничих приміщень.
- 3.4. Шум, ультразвук та інфразвук.
- 3.5. Вібрація.
- 3.6. Електромагнітні поля та неіонізуючі випромінювання.
- 3.7. Іонізуюче випромінювання.
- 3.8. Санітарно-гігієнічні вимоги до планування і розміщення підприємств, виробничих і допоміжних приміщень.

#### **Тема 4. Основи виробничої безпеки**

- 4.1. Загальні вимоги безпеки до технологічного обладнання і процесів.
- 4.2. Безпека при експлуатації систем під тиском і криогенної техніки.
- 4.3. Безпека при вантажно-розвантажувальних роботах і на транспорті.
- 4.4. Електробезпека.

#### **Тема 5. Основи пожежної профілактики на виробничих об'єктах**

- 5.1. Основні поняття і значущість пожежної безпеки.

5.2. Пожежовибухонебезпечність об'єкта господарювання.

5.3. Система поредження пожежи.

5.4. Система пожежного захисту.

### ФОРМАТ ДИСЦИПЛІНИ

Теми розкриваються шляхом лекційних занять. Практичні та лабораторні заняття не передбачені. Самостійна робота студентів спрямована на закріплення тем лекційних занять. Зміст самостійної роботи складає поглиблене вивчення наданого матеріалу, доповнення конспекту, пошук додаткової інформації, та виконанні 2-х рефератів.

### ФОРМАТ СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

Підсумковою формою контролю опанування і закріплення знань з дисципліни є диференцьований залік. Для отримання допуску до заліку достатньо пройти рубіжні етапи контролю у формі перевірок рефератів.

### РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Модуль №1	Модуль № 2	Залік	Сума
Реферат №1	Реферат №2	Усне опитування з теоретичного курсу	... 100
До 20	До 20	До 60	

### РОЗКЛАД КУРСУ

(Навч. тиждень)	Тема	Вид заняття	Зміст	Годин	Рубіжний контроль	Деталі
1	2	3	4	5	6	7
<b>Змістовий модуль 1.</b>						
1	Тема 1	лекція	Загальні питання охорони праці	2	Конспект.	
2	Тема 2	лекція	Правові та організаційні основи охорони праці	6	Конспект. Реферат	Реферат на 8 сторінок за вимогами методики
3	Тема 3	лекція	Основи фізіології та гігієни праці	8	Конспект	
4	Тема 4	лекція	Основи виробничої безпеки	6	Конспект.	
<b>Змістовий модуль 2.</b>						
5	Тема 5	лекція	Основи пожежної профілактики на виробничих об'єктах	6	Конспект. Реферат	Реферат на 8 сторінок за вимогами методики
6		Залік	Опитування з теоретичного курсу	2		

## ПРАВИЛА ВИКЛАДАЧА

На проведення занять з дисципліни розповсюджуються загально прийняті норми і правила поведінки, затверджених положеннями про Вищу школу.

Дисциплінарна та організаційна відповідальність. Викладач несе відповідальність за координацію процесу занять, а також створення атмосфери, сприятливої до відвертої дискусії із студентами та пошуку необхідних питань з дисципліни. Особливу увагу викладач повинен приділити досягненню програмних результатів навчання дисципліни. В разі необхідності викладач має право на оновлення змісту навчальної дисципліни на основі інноваційних досягнень і сучасних практик у відповідній галузі, про що повинен попередити студентів. Особисті погляди викладача з тих чи інших питань не мають бути перешкодою для реалізації студентами процесу навчання.

Викладач повинен створити безпечні та комфортні умови для реалізації процесу навчання особам з особливими потребами здоров'я (в межах означеної аудиторії).

**Міжособистісна відповідальність.** У разі відрядження, хвороби тощо викладач має право перенести заняття на вільний день за попередньою узгодженістю з керівництвом та студентами. Про дату, час та місце проведення занять викладач інформує студентів через старосту групи.

*В умовах пандемії Covid-19 можливо застосування особливих форм навчального процесу, у тому числі в режимі On-line консультацій та відео-конференцій.*

## ПРАВИЛА СТУДЕНТА

Вітається власна думка студентів з теми заняття, активне обговорювання і відстоювання авторської позиції. Разом із тим під час занять не допускаються дії, які порушують порядок і заважають навчальному процесу, у тому числі користування мобільними телефонами для розмов, запізнення на заняття без поважних причин, не реагування на зауваження викладача.

## ПОЛІТИКА ВІДВІДУВАНOSTI

Недопустимі пропуски занять без поважних причин (причини пропуску мають бути підтверджені необхідними документами або попередженням викладача). Не вітаються запізнення на заняття. У разі пропуску занять, студент має самостійно опрацювати матеріали тем і підтвердити їх опанування відповідними записами у конспекті, а також відповідями на ключові запитання з боку викладача. Довгострокова відсутність студента на заняттях без поважних причин дає підстави для незаліку.

## АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Студенти зобов'язані дотримуватися правил академічної доброчесності (у своїх доповідях, у концептуальному рішенні проектної пропозиції тощо). Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. Якщо під час рубіжного контролю студент відсутній, він втрачає право отримати бали за роботу. Наступним кроком рубіжного контролю є отримання хвостівки із вказаною датою перездачі.

**Корисні посилання:** <https://законодавство.com/zakon-ukrajiny/stattya-akademichna-dobrochesnist-325783.html>

<https://saiup.org.ua/novyny/akademichna-dobrochesnist-shho-v-uchniv-ta-studentiv-na-dumtsi/>

## КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Бали			Критерії оцінювання
0-100	0-20	0-30	
			може отримати студент, який регулярно працював і у повному обсязі опанував матеріал дисципліни, отримав «відм». Оцінку

A++ 98-100	20	29-30	за контрольну роботу, отримав «відм». За практичну і курсову роботи, став переможцем чи лауреатом всеукраїнського конкурсу студентських робіт, олімпіад з дизайну або архітектури, підготував публікацію або виступив з доповіддю на науковій конференції.
A+ 95-97	18-19	28-29	якщо студент регулярно працював і у повному обсязі опанував матеріал дисципліни, отримав «відм»; за практичну і курсову роботи, став переможцем чи лауреатом всеукраїнського конкурсу студентських робіт, олімпіад з дизайну або архітектури, підготував публікацію або виступив з доповіддю на науковій конференції.
A 90-94	17-18	27-28	студент в повному обсязі опанував матеріал теми, продемонстрував якісний рівень знань під час контрольних робіт і заліку, продемонстрував вміння ефективно опрацьовувати надану і додаткову інформацію, дисциплінованість.
B 82-89	14-16	24-27	отримує студент, який в цілому добре опанував матеріал дисципліни, відповідно до вимог програми, якісно справився з усіма завданнями, але припустився незначних помилок на контрольній роботі, або в практичних роботах.
C 75-81	13-14	22-24	отримує студент, який в цілому впорався з матеріалами дисципліни і отримав певні знання, але виконана робота мала значні недоліки, допущені декілька суттєвих помилок у відповідях.
D 64-74	10-12	18-22	отримує студент, який не в повному обсязі опанував матеріал курсу; у відповідях значна кількість недоліків (формальний підхід, відсутність творчого мислення, невчасна подача тощо) і значна кількість суттєвих помилки.
E 60-63	9	16-18	отримає студент, який не проявив належного відношення до опанування матеріалів дисципліни, не впорався з головними вимогами завдань, виконав роботу на низькому рівні з численними недоліками, частково відповів на основні контрольні запитання, при цьому допустивши значну кількість помилок.
FX 35-59	5-10	10-18	отримує студент, який не впорався із завданням, мав погані показники поточного контролю, виконав практичні роботи на край неадекватному рівні, не опанував основних положень дисципліни. За такої оцінки студент має можливість перездати роботу у відведений для цього час.
F 0-34	0-7	0-12	отримує студент, який за відсутності поважних причин ігнорував аудиторні і самостійні заняття, не опанував жодного розділу навчальної програми, мав незадовільні оцінки за результатами поточного контролю, не виконав завдання і не з'явився на залік.
	0	0	в цьому випадку питання обов'язкового повторного курсу навчання або відрахування студента вирішує деканат.

### СИСТЕМА БОНУСІВ

При виставленні підсумкової оцінки передбачена можливість додаткових балів, у тому числі: за творчу активність студента, що наочно проявилася в підготовці студентських наукових робіт, участі в Олімпіаді, конкурсі, виставці, конференції. Максимальна кількість балів - 10.

## РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

### РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

#### Основні законодавчі та нормативно-правові акти

1. Закон України "Про охорону праці".
2. Кодекс законів про працю України .
3. Закон України "Основи законодавства України про охорону здоров'я" .
4. Закон України "Про пожежну безпеку".
5. Закон України "Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку".
6. Закон України "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення".
7. Закон України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності".
8. Закон України "Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності".
9. Закон України "Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності".
10. Постанова Кабінету Міністрів України від 25.08.2004 р. N 1112 "Деякі питання розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві".
11. НПАОП 0.00-4.03-04 "Положення про Державний реєстр нормативно-правових актів з питань охорони праці". Наказ Держнаглядохоронпраці від 08.06.2004 р. N 151.
12. НПАОП 0.00-4.09-07 "Типове положення про комісію з питань охорони праці підприємства". Наказ Держгірпромнагляду від 21.03.2007 р. N 55.
13. НПАОП 0.00-4.11-07 "Типове положення про діяльність уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці". Наказ Держгірпромнагляду від 21.03.2007 р. N 56.
14. НПАОП 0.00-4.12-05 "Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці". Наказ Держнаглядохоронпраці від 26.01.2005 р. N 15.
15. НПАОП 0.00-4.15-98 "Положення про розробку інструкцій з охорони праці". Наказ Держнаглядохоронпраці від 29.01.98 р. N 9.
16. НПАОП 0.00-4.21-04 "Типове положення про службу охорони праці". Наказ Держнаглядохоронпраці від 15.11.2004 р. N 255.
17. НПАОП 0.00-4.33-99 "Положення щодо розробки планів локалізації та ліквідації аварійних ситуацій і аварій. Наказ Держнаглядохоронпраці від 17.06.99 р. N 112.
18. НПАОП 0.00-6.03-93 "Порядок опрацювання та затвердження власником нормативних актів про охорону праці, що діють на підприємстві". Наказ Держнаглядохоронпраці від 21.12.93 р. N 132.
19. НПАОП 0.00-6.13-05 "Порядок організації державного нагляду за охороною праці та гірничого нагляду в системі Держнаглядохоронпраці України". Наказ Держнаглядохоронпраці від 30.03.2004 р. N 92.
20. Рекомендації щодо організації роботи кабінету промислової безпеки та охорони праці. Затверджено Головою Держгірпромнагляду 16.01.2008 р.
21. Рекомендації щодо побудови, впровадження та удосконалення системи управління охороною праці. Затверджено Головою Держгірпромнагляду 07.02.2008 р.

#### Основна література

22. Ткачук К.Н., Халімовський М.О., Зацарний В.В. та ін. Основи охорони праці: Підручник. - 2-ге вид., допов. і перероб. - К.: Основа, 2006. - 444 с.
23. Протоєрейський О.С., Запорожець О.І. Охорона праці в галузі: Навч. посіб. - К.: Книжкове вид-во НАУ, 2005. - 268 с.

24. Основи охорони праці: Підручник / За ред. проф. В.В.Березуцького - Х.: Факт, 2005. - 480 с.
25. Русаловський А.В. Правові та організаційні питання охорони праці: Навч. посіб. - 4-те вид., допов. і перероб. - К.: Університет "Україна", 2009. - 295 с.
26. Третьяков О.В., Зацарний В.В., Безсонний В.Л. Охорона праці: Навчальний посібник з тестовим комплексом на CD / за ред. К.Н.Ткачука. - К.: Знання, 2010. - 167 с. + компакт-диск.
27. Гогіташвілі Г.Г., Карчевські Є.-Т., Лапін В.М. Управління охороною праці та ризиком за міжнародними стандартами: Навч. посіб. - К.: Знання, 2007. - 367 с.
28. Катренко Л.А., Кіт Ю.В., Пістун І.П. Охорона праці. Курс лекцій. Практикум: Навч. посіб. - Суми: Університетська книга, 2009. - 540 с.
29. Охорона праці в будівництві: Навч. посіб. посібник / за редакцією Коржика Б.М. і Іванова В.М. - Харків: Форт, 2010. - 388 с.
30. Березюк О.В., Лемешев М.С. Охорона праці в галузі радіотехніки: Навч. посіб. - Вінниця: ВНТУ, 2009. - 159 с.
31. Ярошевська В.М., Чабан В.Й. Охорона праці в будівельній галузі: Навч. посіб. - Рівне: НУВГП, 2005. - 313 с.
32. Батлук В.А. Охорона праці в галузі телекомунікацій: Навч. посіб. - Львів: Афіша, 2003. - 320 с.
33. Основи охорони праці: Підручник. 5-е вид./ За ред. М.П. Гандзюка. — К.: Каравела, 2011. — 384с.

### Додаткова література

34. ДБН В.2.5-28-2006 "Природне і штучне освітлення".
35. ДСанПіН 3.3.6.096-2002 Державні санітарні норми і правила при роботі з джерелами електромагнітних полів
36. ДСН 3.3.6.042-99 Санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень.
37. ДСН 3.3.6.037-99 Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку.
38. ДСН 3.3.6.039-99 Державні санітарні норми виробничої загальної та локальної вібрації.
39. НПАОП 0.00-1.28-10 Правила охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин. Наказ Держгірпромнагляду від 26.03.2010 р. N 65.
40. НПАОП 0.00-2.23-04 "Перелік заходів та засобів з охорони праці, витрати на здійснення та придбання яких включаються до валових витрат". Постанова Кабінету Міністрів України від 27 червня 2003 р. N 994.
41. НПАОП 0.00-8.24-05 "Перелік робіт з підвищеною небезпекою" . Наказ Держнаглядохоронпраці від 26.01.2005 р. N 15.
42. Перелік робіт, де є потреба у професійному доборі. Наказ МОЗ України та Держнаглядохоронпраці України від 23.09.94 р. N 263/121.
43. ДСТУ 2293-99 "Охорона праці. Терміни та визначення основних понять".
44. Гігієнічні нормативи ГН 3.3.5-8-6.6.1-2002 "Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу". Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 27.12.2001 N 528.
45. Міждержавний стандарт ГОСТ 12.0.003-74 (1999) ССБТ "Опасные и вредные производственные факторы. Классификация".
46. Міждержавний стандарт ГОСТ 12.0.230-2007 ССБТ. Системи управління охороною праці. Загальні вимоги.
47. ДБН 2.09.04-87 Адміністративні та побутові будівлі.
48. Рекомендації щодо організації роботи кабінету промислової безпеки та охорони праці. Затверджені Головою Держгірпромнагляду 16.01.2008 р.
49. Рекомендації щодо побудови, впровадження та удосконалення системи управління охороною праці. Затверджені Головою Держгірпромнагляду 07.02.2008 р.



50. Перелік професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 травня 2001 р. N 559.
51. Директива Ради Європейських Співтовариств 89/391/ЕЕС "Про впровадження заходів, що сприяють поліпшенню безпеки й гігієни праці працівників".
52. Конвенція МОП 187 "Про основи, що сприяють безпеці й гігієні праці".
53. Міжнародний стандарт SA8000:2001 "Соціальна відповідальність". SAI SA8000: 2001 Social Accountability International.
54. Міжнародний стандарт ISO 26000:2010 "Настанова по соціальній відповідальності". ISO 26000:2010 (Draft) Guidance on Social Responsibility.
55. Міжнародний стандарт OHSAS 18001:2007 Occupational health and safety management systems - Requirements. Системи менеджменту охорони праці - Вимоги.
56. Міжнародний стандарт OHSAS 18002, Guidelines for the implementation of OHSAS 18001. Настанова по впровадженню OHSAS 18001.

### **Internet-ресурси**

57. <http://www.dnopr.kiev.ua> - Офіційний сайт Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду (Держгірпромнагляду).
58. <http://www.mon.gov.ua> - Офіційний сайт Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.
59. <http://www.mns.gov.ua> - Офіційний сайт Міністерства надзвичайних ситуацій України.
60. <http://www.social.org.ua> - Офіційний сайт Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України.
61. <http://www.iacis.ru> - Официальный сайт Межпарламентской Ассамблеи государств - участников Содружества Независимых Государств (МПА СНГ).
62. <http://base.safework.ru/iloenc> - Энциклопедия по охране и безопасности труда МОТ.
63. <http://base.safework.ru/safework> - Библиотека безопасного труда МОТ.
64. <http://www.nau.ua> - Інформаційно-пошукова правова система "Нормативні акти України (НАУ)".
65. <http://www.budinfo.com.ua> - Портал "Украина строительная: строительные компании Украины, строительные стандарты: ДБН ГОСТ ДСТУ".
66. <http://www.oxpaha.ru> - ОХРАНА. Интернет-газета о безопасности.
67. <http://www.tehdoc.ru> - Интернет-проект "Техдок.ру" - ресурс, посвященный вопросам охраны труда и промышленной безопасности.
68. <http://www.tehbez.ru> - Проект "Охрана труда в предпринимательстве", создан в рамках "Комплексной программы развития и поддержки малого предпринимательства в г. Москве".
69. <http://www.kodeks-luks.ru> - Нормативные документы в области охраны труда.
70. <http://www.gazeta.asot.ru> - Электронная версия газеты "Безопасность Труда и Жизни".
71. <http://www.asot.ru> - Центральный сайт Ассоциации специалистов по охране труда (РФ).